

מאמר מאה קולות

בראש השנה תוקעין מאה קולות, וטעם הדבר מובא בתוספות בשם הערוך ראש השנה לג: **מאה קולות כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא'. כדכתיב: 'בעד החלון נשקפה ותִּיבַב אִם סִיסְרָא', והתקיעות נקראים יבבות.**

יש לציין כי מנהג בני תימן (ועוד) לתקוע 101 קולות (היינו, שמסיימים ב'תרועה גדולה' אחר ה-100 קולות וכן איתא בהלכה).

וצריך ביאור:

א היכן מצאנו שאם סיסרה יבבה מאה פעיות?

ב מדוע בני תימן נוהגים לתקוע 101 קולות?

ג. מה הקשר בין יבבותיה של אם סיסרה, לקולותינו בר"ה?

כדי לבאר שאלות אלו, נקדים בקצרה סיפור המעשה דמלחמת סיסרא, ויבבות אמו:

מסופר בספר שופטים פ"ד, כי סיסרא יצא עם 900 רכב בחור להלחם עם בני ישראל, וה' היה בעזרנו וצבא סיסרא נחל מפלה גדולה וסיסרא וכל חייליו נהרגו.

דבורה הנביאה, שהתלוותה למלחמה, חיברה את 'שירת דבורה' ובו היא מתארת בלשון שירה ומליצה את ניסי המלחמה, וכך אמרה: שופטים ה' כ' מן שמים נלחמו, הכוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרא, נחל קישון גרפם'. ובילקוט שמעוני מביא: כיון שנחתו עליהם כוכבי השמים ירדו לנחל קישון להתקרר, א"ל הקב"ה לנחל קישון: לך והשלם ערבותך לים, מיד גרפם נחל קישון לים. שכאשר נתבקש ים סוף לפלוט את המצרים מן הים, סירב לפולטם, הובטח לו פי אחד ומחצה, שעל הים היו 600 רכב בחור, וצבא סיסרה 900 רכב בחור.

וגם בזה יש לעיין:

א משמע כאן שכוכבי השמים גרמו להם חום רב, עד כי נאלצו ללכת להתקרר בנחל קישון, מהו אותו חום?

ב כתיב 'כוכבים ממסילותם' ולא 'כוכבים במסילותם' או כוכבים סתם, מה ענין כוכבים בכלל למלחמה זו, ומה ענין 'ממסילותם' בפרט לכאן?

ונראה בס"ד לפרש הכי: איתא בגמ' ברכות נח: אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל ... מאי כימה אמר שמואל כמאה ככבי.

עוד איתא שם ברכות נט. שבשעה שהקב"ה בקש להביא מבול לעולם נטל שני כוכבים מכימה והביא המבול.

הסבר ב' המאמרים הללו כדלהלן: צפיר הכוכבים ששמו 'כימה' גורם לקור גדול, וכאשר ביקש הקב"ה להביא מבול לעולם, שלף ב' כוכבים מ'כימה' ממקומם וזה גרם לקור גדול שהביא את המבול, וכנגדן כוכבי ה'כסיל' גורמים לחום, והם מתאזנים תמיד זה מול זה.

וכאשר ביקש הקב"ה להנקם בסיסרא וצבאו, נתחזק כוחם של כוכבי כסיל מעבר לאיזונם הרגיל אל מול כוכבי כימה וחיילי סיסרא נתחממו מאד וירדו לנחל קישון להתקרר מן החום ואז 'נחל קישון גרפם' והרגם.

ולמה נקרא שמו 'כימה'? אמר שמואל (שהעיד על עצמו 'הירין לי שבילי רקיע כשבילי עירי נהרדעא') 'כימה - כמאה' היינו, שצפיר הכוכבים כימה מכיל בתוכו כמאה כוכבים.

עוד נציין: כי איתא בזוהר הק' על הפסוק 'וישקף אבימלך בעד החלון' היינו חלוני רקיע, שאבימלך היה חוזה בכוכבים ומזלות, וכן הדבר באם סיסרה דכתיב 'בעד החלון נשקפה ותיבב' היינו חלוני רקיע, פי' שראתה בכוכבים ומזלות כי בנה נחל מפלה, ונתייבבה.

ולפי מה שפירשנו אתי שפיר, שראתה את הכוכבים של 'כימה' חלשים לעומת כוכבי כסיל, שעל ידי זה גרם מפלת בנה וצבאו ולכן יבבה כמאה יבבות כנגד 'כימה' שהוא כמאה שהוא גרם למפלתם.

ובזה יתיישב מהו 'כוכבים ממסילותם'? היינו 'כסיל וכימה' שהוצאו ממסילותם כדי להביא המבול.

ועתה נבא אל הבאר וניתי ספר ונחזי:

כאשר יבבה אם סיסרה, כתוב שהיא יבבה, וחברותיה ענו לה, והיא השיבה אמריה לה, היינו שהצטרפה לדבריהן.

והנה במילים הללו שיבבה, ישנם אותיות שאינם הכרחיות, דהיינו, אותיות נלוות או ניקודיות שכאשר הם באמצע תיבה, התיבה תיקרא כתיקנה גם בלעדיו, כפי שמצאנו במקומות רבים בתנ"ך דכתיב חסר (בעיקר אותיות ו' י' א').

ספרנו האותיות ההכרחיות ביבבותיה של אם סיסרא והם צוינו במספרים, ומספרם 101, דהיינו כמאה, כנגד כימה כאמור.

והרי הם לפניכם: בעד החלון נשקפה ותִּיבַב אִם סִיסְרָא בעד האָשְׁנָב:

מִדְּעַבְבֵּי שֵׁשׁ רֶכְבּוֹ לְבָא מִדְּעַבְבֵּי אֶתְרֵי 21
פְּעָמִי 22 23 24 25 26 27 28 29 30 1.
הִלָּא יִמְצְאֵנִי יְחִלֶּקֶנִי 31
רַחֲמֵי ה' 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49
צַבְעֵי 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64
צַבְעֵי 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80
רַחֲמֵי ה' 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99
שֵׁשׁ ל' 100 101.

יתכן ומנהג בני תימן לתקוע 101 קולות נובע ממספר יבבותיה של אם סיסרא כפי שהוכחנו בזה, ורמז לדבר בפסוק בעמוס: 'עֲשֵׂה-עֵשׂ, כִּסִּיל וְכִימָה; וְחֲדָרֵי תִימָן'. היינו שבני תימן תוקעים כנגד יבבותיה שהם כנגד כימה - כמאה.

ובדרך רמז נוסף: 'החלון' גימטריא 99 דהיינו כמאה.

גם כאשר אבימלך השקיף בעד 'החלון', כתיב מיד אח"כ שיצחק נתברך 'וימצא בשנה ההיא כמאה שערים', מאה שערים כנגד 'החלון' שהוא כמאה.

איתא בפרקי דרבי אליעזר פרק לב: שכששמעה שרה על העקידה 'מיד התחילה בוכה ומיללת. בכתה שלוש בכיות כנגד שלוש תקיעות, שלוש יבבות כנגד שלוש יבבות ופרחה נשמתה ומתה'. התקיעות והיבבות הן של שרה.

הרי, שקולות השופר, מקורם בשרה אמנו, אמו של יצחק, וכמות הקולות הם דוקא מאם סיסרה וזה דבר פלא.

ונראה פשוט כי כיוון שכל ענין השופר הוא באתכסאי כפי שדרשו עה"פ בכסא ליום חגנו, ויש כמה הלכות היוצאות מדרשה זו כגון כיסוי השופר ואי תקיעה בערב ר"ה וכו', ע"כ הסתיר רבינו הק' את שם הפרק במשנה אחרונה של הלכות קידוש החודש, ורק במשנה השניה התחיל את הלכות שופר כדי שלא יהיה שם הפרק בענין שופר וישאר בהצנע.

תפוח בדבש

מרמזים על הצלחה בתורה, תפוח מרמז על צדיקים וריחם הטוב והברכות שבירך יצחק את יעקב אבינו, ככתוב בפר' תולדות ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה' פירש"י 'כך דרשו חז"ל, ריח טוב וזהו שדה תפוחים', ובפרט דאיתא בספה"ק דחוש הריח לא נפגם בחטא עין הדעת.

תפוח גם מרמז על תורת הנסתר ועל חידושי תורה, תפוח"ח ר"ת תגלון פתגמין ותימרון חידושיא.

וטובלין אותו בדבש לרמז על מתיקות התורה המשולה לדבש, ככתוב 'מתוקים מדבש ונופת צופים'.

פרשת האזינו - יערף כמטר לקחי

'יערף כמטר לקחי', פירש האוה"ח הק' על דרך אומרם ז"ל אבות פ"ג י"ז 'אם אין קמח אין תורה', יכין הכתוב במאמר זה כי כמו שה' נותן מטר לזון ולפרנס כמו כן צריכין הם ללמוד תורה, וזה שיעור הכתוב יטיף כמו שאני מטיף המטר לקחי, וכאלו אמר יערוף לקחי כמטר, שאין הקדוש ברוך הוא שואל מהאדם ללמוד תורה עד שמכין לו כדי פרנסתו, וממוצא דבר אתה למד שאם לא יטיפו מפיהם טיפי תורה אין חפץ ה' לתת מטר, והוא מה שפירשנו במאמר התנא (שם) אם אין קמח אין תורה פירוש אם ראית שאין קמח דע שאין תורה. ע"כ באוה"ח הק'.

דבריו הק' מרומזים בתוך המילה יערף כמטר 'לקחי', שהרי 'לקחי' בגימ' 'קמח'.

יערף כמטר לקחי

'יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי', פירש האוה"ח הק' 'מטר' נמשל לתורה שבכתב, 'טל' נמשל לתורה שבעל פה. שתורה שבכתב אין אתה רשאי ללמוד בלילה אלא ביום, כמו מטר שיש לה זמן בחודשי החורף, לעומת טל שזמנה הן בקיץ והן בחורף, והיא משולה לתורה שבעל פה שזמנה תמיד, הן ביום והן בלילה. ע"כ.

דבריו הקד' מרומזים באופן נפלא במילות הפסוק 'כמטר לקחי' שהרי עת ירדת המטר הם בחמשת חודשי החורף 'חשון כסלו טבת שבט ואדר', חמשה חודשים כפול שלים יום, הם מאה וחמשים יום, פחות ב' ימים של ב' חודשים חסרים הרי קמ"ח ימי מטר בשנה.

וזה נרמז יפה במילים 'כמטר לקחי' שימי המטר הם קמ"ח כמנין 'לקחי'.

ובספר המנהגות לר' אשר מלוניל איתא: 'למה תוקעין בשופר של איל? ומדרש אגדה, בר"ה נעקד יצחק ע"ג המזבח ואותו היום שמעה שרה אמו ותזעק ותייבב ותיילל. וע"כ אמר הכתוב יום תרועה יהיה לכם ומתרגמינן יום יבבא היא לכו, כדי שתזכור יללת שרה אמנו, ותכפר לנו'.

היוצא מן הדברים, שכאשר אבימלך השקיף 'בעד החלון' ביקש ע"י כוחו בראיית הכוכבים לקטרג על יצחק, שמכח מסירות נפשו בעקידה יגן לעד על זרעו בני ישראל עם קודש שהם הניגוד לעמו בני פלישתים.

גם אם סיסרה, ניסתה כוחה להשקיף 'בעד החלון' לגרום לכוכבים להרע מזל ישראל במלחמתם עם אויביהם, באותו מהלך שאבימלך השקיף בעד החלון וכדאיתא בזהר שהבאנו לעיל וע"י מאה יבבותיה ביקשה לגבור על יבבותיה של שרה שמזכירים עקידת יצחק בקול השופר.

מה עשה הקב"ה? שינה את סדר הכוכבים ושיבש את כל כוחה בענין הכוכבים וראתה ש'כוכבים ממסילותם נלחמו עם סיסרה' וכיון שישיראל מעל המזל, הרי שהכוכבים סטו ממסלולם כדי להביא מפלת סיסרה וישועת ישראל.

מסיים הפסוק מפלת סיסרה במילים 'כן יאבדו כל אויביך ה''.

'כן יאבדו' עם שבעת האותיות גימ' 100.

'כל אויביך' עם הכולל בגימ' 100.

ירמזון למאה קולות שאנו תוקעים בר"ה, שיש בכוכם לגרום למפלת אויבנו ומשטיננו, אמון כי"ר.

אציין, כי שמעתי שיעור מהגאון המגיד רבי שבתי יודלביץ זצ"ל והוא דרש באופן קצת שונה, ואומר, כי מאה יבבותיה מרומז במאה (ואחד) אותיות שיש בשני הפסוקים הראשונים שהבאנו לעיל, כדלהלן:

'בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא בעד האשנב מדוע בשש רכבו לבוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו, חכמות שרותיה תענינה אף היא תשיב אמריה לה' והוא פלא.

בכסא ליום חגנו

חג ראש השנה נקרא בתורה 'יום תרועה' ועיקר מצות היום בר"ה הוא תקיעת שופר, ובתורה אין החג נקרא ראש השנה אלא 'יום תרועה', ואדרבה, לפי הלשון הכתוב בתורה זה בדיוק מחצית השנה, ככתוב ובחודש השביעי באחד לחודש. ולפלא הדבר, שלמרות שעיקר המצוה היא תקיעת שופר אין במסכת ראש השנה פרק שנקרא 'שופר', (כמו במסכת סוכה שיש פרק 'סוכה' ופרק 'לולב' וכו') וכל הלכות שופר מוסתר בתוך פרקים אחרים כדלהלן:

ב' הפרקים הראשונים במ' ר"ה, עניינם ראשי שנים וקידוש החודש. פרק שלישי (ראוהו ב"ד) כל המשניות שבו עניינם הלכות תקיעת שופר מלבד המשנה הראשונה שהיא סיום הלכות קידוש החודש, והפרק כמובן נקרא על שמה 'ראוהו בית דין', ומשתמע מהסגנון כי רבינו הק' רצה להצניע בדוקא את ענין השופר ושלא יהיה פרק בשם 'שופר'.

ברכת השנה

לקראת השנה החדשה הבאה עלינו לטובה הנני לברך ולאחל לכל קוראי הגליון ולכל בית ישראל שנת גאולה וישועה שנזכה לכתביה וחתימה טובה, תהא שנת פדיון הבן, שנזכה, בניו של מקום לפדות נפשנו ולגאולתנו השלימה בב"א. ניתן לקבל הגליון לאימייל מדי שבוע, המעוניין יכתוב לכתובת דלהלן: maadoney@gmail.com